

MARIA KOZIK

NEUTRALNOŚĆ AUSTRII A PEŁNOSKALOWA AGRESJA ZBROJNA FEDERACJI ROSYJSKIEJ NA REPUBLIKĘ UKRAINY

Austria's Neutrality and the Full-scale Military Aggression of
the Russian Federation against the Republic of Ukraine

Reakcja Republiki Austrii na pełnoskalową agresję Federacji Rosyjskiej na Republikę Ukrainy warunkowana jest przez wieczyste neutralny status II Republiki. Celem artykułu jest opis podjętych po 24 lutego 2022 r. działań Austrii, w ramach których wypełnia ona obowiązki wynikające z prawa neutralności, jednocześnie nie pozostając obojętną wobec krzywd wyrządzanych przez agresora zaatakowanemu narodowi ukraińskiemu. Działania Austrii były zgoła odmienne od reakcji neutralnych w chwili wybuchu pełnoskalowego konfliktu na kontynencie europejskim Finlandii i Szwecji, które zdecydowały się na przystąpienie do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO). Pozostawanie poza organizacjami wojskowymi, brak militarnego wsparcia stron walczących oraz ochrona neutralnego statusu państwa świadczą o wypełnianiu przez państwo obowiązków wynikających z wieczyste neutralnego statusu.

Słowa kluczowe: neutralność, Austria, rosyjska inwazja na Ukrainę, bezpieczeństwo.

MARIA KOZIK, absolwentka studiów I st. na kierunku stosunki międzynarodowe (Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski, Polska); studentka studiów II st. na kierunku helwetologia – studia szwajcarskie (Wydział Neofilologii, Uniwersytet Warszawski, Polska)

ORCID: 0009-0006-3059-6038; e-mail: m.kozik6@student.uw.edu.pl

Wstęp

Ustawa konstytucyjna o wieczystej neutralności II Republiki Austrii została uchwalona 26 października 1955 roku, na dzień po opuszczeniu terytorium tego państwa przez obce wojska, które stacjonowały tam od końca II wojny światowej. Na przestrzeni lat, na kształt austriackiej neutralności wpływały liczne zmiany w polityce krajowej oraz wyzwania w skali międzynarodowej. Neutralna od października 1955 roku Austria już w grudniu tego samego roku stała się członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) i od tego czasu trzykrotnie wchodziła w skład Rady Bezpieczeństwa ONZ. W 1995 roku przystąpiła również do Unii Europejskiej, stając się pierwszym i jedynym członkiem tej Wspólnoty o wieczystym neutralnym statusie.

Przykładami państw neutralnych na kontynencie europejskim poza wieczyście neutralnymi Austrią i Szwajcarią przez dziesięciolecia były również Finlandia oraz Szwecja¹. W 2022 roku nastąpiła zmiana w prowadzonej przez lata polityce neutralności tych dwóch państw, gdy zdecydowały się one na rozpoczęcie starań o przystąpienie do struktur Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO). Finlandia stała się częścią tego sojuszu 4 kwietnia 2023 r.², a Szwecja 11 marca 2024 r.³. Podobna zmiana w polityce bezpieczeństwa II Republiki Austrii jest jednak mało prawdopodobna. Społeczeństwo austriackie jest przeciwne przystąpieniu do NATO. Według sondażu przeprowadzonego przez Institute for Demoscopy & Data Analysis (IFDD) w maju 2022 roku, zaledwie 14% obywateli Austrii opowiadało się za dołączeniem do owej międzynarodowej organizacji rządowej⁴. W wywiadzie prasowym dla gazety „Augsburger Allgemeine” profesor Oliver Rathkolb wskazuje, że przy obecnym społecznym poparciu dla polityki neutralności *domaganie się członkostwa w NATO jest dla partii jak polityczne samobójstwo*⁵.

Analiza przeprowadzona w niniejszej pracy służy udzieleniu odpowiedzi na pytanie: jak wyglądała reakcja II Republiki Austrii jako państwa o wieczyście neutralnym statusie na pełnoskalową zbrojną agresję Federacji Rosyjskiej na Republikę Ukrainy rozpoczętą 24 lutego 2022 roku?

¹ D. Popławski, *Austriacka polityka neutralności 1955–1995*, Warszawa 1995, s. 19.

² NATO, *Finland joins NATO as 31st Ally*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_213448.htm [17.04.2023].

³ PISM, *Szwecja została członkiem NATO*, <https://www.pism.pl/publikacje/szwecja-zostala-czlonkiem-nato> [18.06.2024].

⁴ Der Standard, *Österreicherinnen und Österreicher laut Umfrage gegen Nato-Beitritt*, 06.05.2022, <https://www.derstandard.at/story/2000135501999/oesterreicherinnen-und-oesterreicher-laut-umfrage-gegen-nato-beitritt> [17.04.2023].

⁵ Werner Reisinger, *Warum die Österreicher nicht in die Nato wollen*, 25.05.2022, <https://www.augsburger-allgemeine.de/politik/hintergrund-warum-die-oesterreicher-nicht-in-die-nato-wollen-id62819791.html> [17.04.2023].

Prawa i obowiązki państwa o wieczystej neutralnym statusie

Wieczysta neutralność, definiowana za profesorem J. Sutozem, jest *przejawem suwerennej woli państwa*⁶, bezterminowym i dobrowolnym zobowiązaniem, na podstawie którego państwo nie może udzielać zobowiązań międzynarodowych oraz brać udziału w wojnach, z wyjątkiem wojny obronnej. Tworzy ona obowiązki zarówno w sytuacji wojny, jak i pokoju⁷. Taki stan prawny jest powszechnie obowiązujący (*erga omnes*)⁸. Aby przyjąć status wieczystej neutralności konieczna jest wola państwa oraz uznanie międzynarodowe owego statusu⁹.

Prawa i obowiązki państw neutralnych w czasie wojny¹⁰ zostały skodyfikowane w V Konwencji Haskiej, dotyczącej praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej. Zgodnie z tym dokumentem, państwo neutralne nie może brać udziału w międzynarodowych konfliktach zbrojnych oraz nie może militarnie wspierać stron walczących przy pomocy wojsk, uzbrojenia, czy też przez udostępnianie własnego terytorium. Na terytorium państwa neutralnego nie może zostać umieszczona baza wojskowa innego państwa¹¹. Państwa takie zobowiązane są do bezstronności¹². Cięży na nich jednak obowiązek ochrony własnej integralności, niepodległości i neutralności¹³, a użycie przez nie siły w celu odparcia ataku, zgodnie z art. 10 V Konwencji Haskiej *nie może być uznane za akt wrogi*¹⁴. Mają więc prawo do posiadania armii, fortyfikacji oraz poczynienia wszelkich niezbędnych przygotowań wojskowych. Nie są więc obarczone przez konwencje haskie zakazem posiadania zdolności obronnych¹⁵. Kształt i zakres sił zbrojnych państwa neutralnego leży w gestii jego polityki wewnętrznej i wpływa na wiarygodność statusu danego państwa. Nie jest on jednak w żaden sposób określany przez prawo międzynarodowe¹⁶. Prawo do nienaruszalności terytorium państw neutralnych obejmuje również zakaz przewożenia przez ich terytorium obcych wojsk, konwojów

⁶ J. Sutor, *Państwa neutralne i niezaangażowane*, Warszawa 1972, s. 25.

⁷ Tamże, s. 24–25.

⁸ J.L. Kunz, *Austria's Permanent Neutrality*, „The American Journal of International Law” 1956, nr 50, s. 418.

⁹ W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 154.

¹⁰ Neutralności państwa ograniczającej się do neutralności wojennej nie należy mylić z trwałą neutralnością, która jest kluczowym elementem polityki bezpieczeństwa państwa trwale neutralnego również w czasie pokoju, jednak w sytuacji wojny zakres praw i obowiązków obu typów państw neutralnych jest zbieżna – aut.

¹¹ J.L. Kunz, *Austria's...*, s. 418–425.

¹² M. Senn, *Österreichs Neutralität*, [w:] M. Senn, F. Eder, M. Kornprobst (red.), *Handbuch Außenpolitik Österreichs*, Innsbruck/Wien 2022, s. 24–25.

¹³ J. Sutor, *Państwa...*, s. 23.

¹⁴ Tekst Konwencji dotyczącej praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej za: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19270210163> [30.05.2023].

¹⁵ M. Senn, *Österreichs...*, s. 25.

¹⁶ Tamże, s. 26.

z amunicją lub aprowizacją. Przejście obcych wojsk czy przelot przez terytorium neutralnego państwa byłyby naruszeniem polityki neutralności, nawet w przypadku, gdyby było ono motywowane wytycznymi ogólnoswiatowej organizacji międzynarodowej¹⁷. Państwo neutralne ma prawo do samoobrony, może odeprzeć siłą atak na swoje terytorium¹⁸. Nie może jednak zawierać sojuszy, zarówno ofensywnych, jak i defensywnych¹⁹.

Wspomniana wyżej V Konwencja Haska, XIII Konwencja Haska o prawach i obowiązkach mocarstw neutralnych w razie wojny morskiej²⁰ oraz zwyczaj międzynarodowy, czyli powszechna praktyka międzynarodowa przyjęta jako prawo²¹, po dziś dzień stanowią ramy prawa o neutralności w prawie międzynarodowym²². Neutralny status nie ogranicza państwa w jego stosunkach dyplomatycznych, gospodarczych czy handlowych, o ile nie służą one celom militarnym²³. Zgodnie z prawem neutralności, państwo nie może zaciągać żadnych zobowiązań, które mogłyby skutkować naruszeniem jego neutralności w razie wojny²⁴.

Państwo neutralne samo określa podstawowe zasady swojej polityki neutralności²⁵. Austriacka Ustawa Konstytucyjna o neutralności Austrii z dnia 26 października 1955 roku wskazuje jedynie trzy obowiązki ciężące na Austrii w związku z jej wieczyście neutralnym statusem. W art. 1.1 wskazuje pozytywny obowiązek obrony neutralności, a w art. 1.2 negatywne obowiązki niezawierania sojuszy oraz nieumieszczania na swoim terytorium obcych baz wojskowych²⁶.

Austria – państwo producent broni

Austria jest państwem-eksporterem broni, który od 2004 roku dostarczył na obce rynki towary o łącznej wartości 4,8 mld euro²⁷. Na terenie Austrii działa około 100 firm przemysłu obronnego²⁸. Czołowymi producentami austriackiej broni są firma Glock, znana z produkcji pistoletów²⁹, firma Steyr-Mannlicher, która produkuje zarówno broń

¹⁷ J.L. Kunz, *Austria's...*, s. 419.

¹⁸ Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej.

¹⁹ J.L. Kunz, *Austria's...*, s. 419.

²⁰ Tekst Convention (XIII) concerning the Rights and Duties of Neutral Powers in Naval War. The Hague, 18 October 1907, za: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-xiii-1907> [30.05.2023].

²¹ W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo...*, s. 42.

²² D. Popławski, *Austriacka...*, s. 17–18.

²³ Federal Department of Foreign Affairs FDFA, *Swiss Neutrality*, https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/publications/SchweizerischeAussenpolitik/neutralitaet-schweiz_EN.pdf [31.05.2022].

²⁴ J.L. Kunz, *Austria's...*, s. 419.

²⁵ D. Popławski, *Austriacka...*, s. 32.

²⁶ Constitutional Law on the Neutrality of Austria (26 October 1955), https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/670aa09c-4d4b-451a-84f2-23f2f9c8cb06/publishable_en.pdf [21.06.2023].

²⁷ A. Wetz, G. Gartner, D. Mayer, M. Hametner, *Rüstung für das Welt: Wen Österreich beliefert*, <https://unipub.uni-graz.at/obvugr/hs/download/pdf/3758534> [01.06.2023].

²⁸ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2022*, Londyn 2022, s. 87–88.

²⁹ A. Wetz, G. Gartner, D. Mayer, M. Hametner, *Rüstung...*

przeznaczoną do użytku służb porządkowych, jak i broń myśliwską i sportową, oraz Hirtenberger, produkująca amunicję oraz systemy moździerzowe. W Austrii produkowane są również transportery wojskowe, czołgi oraz pojazdy opancerzone, w tym ciężarówki ratunkowe³⁰. Austriacki przemysł obronny dysponuje jednak ograniczonymi możliwościami produkcyjnymi, dlatego Austria korzysta z możliwości europejskiego rynku wewnętrznego przy pozyskiwaniu broni. Austria jest aktywnym członkiem Europejskiej Agencji Obrony (EDA), która wspiera państwa UE w rozwijaniu ich zdolności obronnych³¹. Ze względu na swój wieczyście neutralny status Austria nie przekazuje jednak broni, w tym broni własnej produkcji, żadnej ze stron toczącego obecnie na kontynencie europejskim konfliktu.

Bezpieczeństwo Austrii a wojna na Ukrainie

3 lipca 2013 roku austriacka Rada Narodowa (*Nationalrat*) uchwaliła aktualną do dziś strategię bezpieczeństwa: „Austriacka strategia bezpieczeństwa – Bezpieczeństwo w nowej dekadzie – Kształtowanie bezpieczeństwa”, która zastąpiła Doktrynę Bezpieczeństwa i Obrony z 2001 roku³². Dokument ten wskazuje na konieczność współpracy z partnerami w ramach organizacji międzynarodowych takich jak UE, ONZ oraz OBWE w celu zapewnienia bezpieczeństwa narodowego, wskazując na fakt, że *kraj taki jak Austria nie jest w stanie samodzielnie kształtować skutecznej polityki bezpieczeństwa bez internacjonalizacji rozwoju sytuacji międzynarodowej*³³. Podkreślono również małe prawdopodobieństwo konwencjonalnego ataku na Republikę Austrii *w przewidywalnej przyszłości*³⁴. Zagrożeniami dla Unii Europejskiej, a tym samym dla Austrii mają być między innymi międzynarodowy terroryzm, proliferacja broni masowego rażenia, w tym wśród podmiotów niepaństwowych, zorganizowana przestępczość, „upadek państw”, czy ataki na bezpieczeństwo cybernetyczne państwa (w odwołaniu do Austriackiej Strategii Cyberbezpieczeństwa³⁵) ale także zmiany klimatyczne, kryzysy gospodarcze oraz pandemie³⁶. Odwołując się do położenia strategicznego Austrii wskazano na fakt, że

³⁰ Tamże.

³¹ Bundeskanzleramt, #at25eu Landesverteidigung und Sicherheitspolitik, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/themen/at25eu/zahlen-daten-fakten/landesverteidigung-und-sicherheitspolitik.html> [20.05.2023].

³² M. Mayerhofer, *Debatte um neue Sicherheitsstrategie: „Neutralität schützt nicht“*, <https://www.profil.at/oesterreich/debatte-um-neue-sicherheitsstrategie-neutralitaet-schuetzt-nicht/402392186> [01.06.2023].

³³ Federal Ministry of European and International Affairs of Republic of Austria, *Security Policy* <https://www.bmeia.gv.at/en/european-foreign-policy/security-policy/> [01.06.2023].

³⁴ Bundeskanzleramt Österreich, *Austria Security Strategy, security in a new decade – Shaping security*, s. 7, https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Aussenpolitik/Austrian_Security_Strategy.pdf [30.05.2023].

³⁵ Zob. Bundeskanzleramt Österreich, *Austrian Cyber Security Strategy*, https://www.enisa.europa.eu/topics/national-cyber-security-strategies/ncss-map/AT_NCSS.pdf [31.05.2023].

³⁶ Tamże, s. 7.

mimo braku zagrożenia w najbliższym otoczeniu, Austria znajduje się w niewielkiej odległości od regionów, w których mogą wystąpić potencjalne kryzysy³⁷.

Obecna doktryna bezpieczeństwa przyjęta została dekadę temu. Z tego powodu w Austrii prowadzona jest dyskusja na temat konieczności jej aktualizacji, co ma mieć miejsce jeszcze przed wyborami parlamentarnymi planowanymi na rok 2024³⁸. Szefowie rządu Austrii, Kanclerz Nehammer (ÖVP) oraz vice-kanclerz Kogler (Zieloni), zapewni- li, że neutralność pozostanie istotną częścią doktryny bezpieczeństwa państwa. Zgodnie z wypowiedziami tych polityków, neutralność Austrii, ze względu na częste pełnienie przez II Republikę roli mediatora w konfliktach, ma większe znaczenie poza granicami UE niż wewnątrz wspólnoty europejskiej³⁹. Nowymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa państwa, które wskazywać ma planowana strategia bezpieczeństwa, mają być między innymi ataki hakerskie oraz propaganda w Internecie⁴⁰. Ze strony Federacji Rosyjskiej II Republika Austrii zagrożona jest działaniami szpiegowskimi⁴¹. Nowa strategia bezpie- czeństwa ma odwoływać się do kompleksowego rozumienia bezpieczeństwa państwa⁴², w tym do konieczności zapewnienia odporności gospodarki Austrii oraz przeprowadze- nia transformacji energetycznej państwa⁴³. Leonore Gewessler, minister energetyki Austrii, wskazuje na konieczność uniezależnienia Austrii od importu paliw kopalnych z Rosji⁴⁴, które ma być kluczem do zwiększenia bezpieczeństwa państwa.

Reakcja neutralnej Austrii na zbrojną agresję Federacji Rosyjskiej na Republikę Ukrainy

Od momentu wybuchu pełnoskalowej wojny w Ukrainie 24 lutego 2022 roku, Au- stria opowiadała się za surowymi sankcjami wymierzonymi w Federację Rosyjską⁴⁵.

³⁷ Tamże, s. 8.

³⁸ Der Standard, *Nehammer und Kogler kündigen neue Sicherheitsstrategie an*, 04.04.2023 <https://www.derstandard.de/consent/tcf/story/2000145222924/nehammer-und-kogler-kuendigen-neue-sicherheitsstrategie-an> [01.06.2023].

³⁹ M. Mayerhofer, *Debatte...*

⁴⁰ Der Standard, *Nehammer und Kogler...*

⁴¹ Bundesministerium Inneres – Direktion Staatsschutz und Nachrichtendienst, *Verfassungsschutzbericht 2023*, https://www.dsn.gv.at/501/files/VSB/180_2024_VSB_2023_V20240517_BF.pdf [19.06.2024]. Austria jest jednym z obszarów działalności rosyjskich służb wywiadowczych. Aktywność ta prowadzona jest przez Ambasadę Federacji Rosyjskiej w Wiedniu oraz przedstawicielstwa przy OBWE oraz ONZ. Szczególnym zagrożeniem jest prowadzenie wywiadu sygnałowego za pomocą stacji SIGINT rozmieszczonych na budynkach rosyjskiej misji dyplomatycznej. Systemy te zostały w 2022 roku rozbudowane. Austria zagrożona jest również rosyjską dezinformacją – aut.

⁴² Kurier.at, *Ministerratsbeschluss: Österreich muss Sicherheit neu denken*, 12.04.2023, <https://kurier.at/politik/inland/ministerratsbeschluss-oesterreich-muss-sicherheit-neu-denken/402398606> [31.05.2023].

⁴³ Der Standard, *Nehammer und Kogler...*

⁴⁴ Kurier.at, *Ministerratsbeschluss: Österreich muss...*

⁴⁵ Bundesministerium Arbeit und Wirtschaft, *Russland – Ukraine – Belarus*, <https://www.bmw.gv.at/Themen/Exportkontrolle/Export/Embargos-und-Sanktionen/Russland-Belarus-Ukraine.html> [10.04.2022].

Agresja Moskwy została potępiona przez prezydenta Austrii Alexandra van der Belle⁴⁶ oraz kanclerza Karla Nehammera⁴⁷.

11 kwietnia 2022 roku Nehammer udał się z wizytą do Moskwy jako pierwszy unijny szef rządu. Podczas osobistej rozmowy z prezydentem Rosji Władimirem Putinem odniósł się do zbrodni popełnionych w Buczy i innych miejscach oraz oznajmił, że *sankcje wobec Rosji będą zaostrzane tak długo, jak długo na Ukrainie giną ludzie*⁴⁸. Wizyta ta miała nawiązywać do austriackiej tradycji mediacji między wschodem a zachodem. Strategia Nehammera została uzgodniona z przewodniczącą Komisji Europejskiej Ursulą von der Leyen, jak i rządami Niemiec i Ukrainy. Spotkała się jednak z krytyką ze strony niektórych państw wschodniej flanki NATO, między innymi Litwy, ale również ze strony rzeczniczki partii Zielonych, koalicjanta rządzącej w Austrii partii, jak i ze strony austriackich ugrupowań opozycyjnych⁴⁹.

Na działania podjęte przez Austrię w kontekście wojny w Ukrainie bezpośredni wpływ ma neutralny status II Republiki. Tocząca się wojna wpływa na sposób w jaki ów status jest pojmowany na austriackiej scenie politycznej. Podczas mającego miejsce 30 marca 2023 roku wystąpienia prezydenta Ukrainy Wołodymyra Zełenskigo w austriackim parlamencie, w trakcie którego dziękował on za pomoc humanitarną przekazywaną przez Austrię, deputowani FPÖ opuścili salę obrad⁵⁰. Lider FPÖ, Herbert Kickl, nazwał przemówienie wygłoszone w austriackim parlamencie przez ukraińskiego prezydenta *atakem na austriacką neutralność*⁵¹. Lider ten zarzuca innym partiom reprezentowanym w Nationalrat *odpalanie torped przeciwko wieczystej neutralności*⁵².

W pierwszą rocznicę wybuchu wojny na Ukrainie, w austriackim parlamencie odbyło się specjalne posiedzenie poświęcone tej tematyce. Wśród zasiadających w austriackim parlamencie pięciu partii politycznych tylko jedna, Wolnościowa Partia Austrii (FPÖ), nie potępia jednoznacznie działań Rosji uważając, że do wybuchu wojny dopro-

⁴⁶ A. Van der Bellen, *Wir alle wollen in Frieden zusammenleben*, <https://www.youtube.com/watch?v=GPWhCAAndpw>, [10.04.2022]. Twitter, <https://twitter.com/vanderbellen/status/1496920361589362713> [10.04.2022].

⁴⁷ Alexander Van der Bellen, *Solidaritätsbotschaft von Bundespräsident Alexander Van der Bellen und Bundeskanzler Karl Nehammer für die Ukraine*, <https://www.bundespraesident.at/aktuelles/detail/solidaritaetsbotschaft-von-alexander-van-der-bellen-und-karl-nehammer> [10.04.2023].

⁴⁸ ORF.at, *Gespräch mit Putin „direkt, offen und hart“*, 11.04.2022, <https://orf.at/stories/3259153/> [10.04.2023].

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Rzeczpospolita, *Zełenski przemawiał w parlamencie Austrii, część posłów wyszła z sali*, 30.03.2023 <https://www.rp.pl/polityka/art38235511-zeleński-przemawiał-w-parlamencie-austrii-czesc-poslow-wyszla-z-sali> [30.05.2023].

⁵¹ B. Coudenhove-Kalergi, *Warum ist die Neutralität in Österreich so populär?* DER STANDARD, 30.03.2023, <https://www.derstandard.at/consent/tcf/story/2000145031328/warum-ist-die-neutralitaet-in-oesterreich-so-populaer> [30.05.2023].

⁵² Vienna.at, *Selenskyj hält im März eine virtuelle Rede im Nationalrat*, 23.03.2023, <https://www.vienna.at/selenskyj-haelt-im-maerz-eine-virtuelle-rede-im-nationalrat/7926742>, [30.05.2023].

wadziły działania obu stron konfliktu⁵³. Zdaniem przewodniczącego tej partii *Ukraina nie jest ofiarą tylko Rosji, ale także USA, Unii Europejskiej i NATO*. Postulatami FPÖ są *przywrócenie neutralności w polityce zagranicznej* oraz nieuczestniczenie w mechanizmach sankcjonujących działania Rosji⁵⁴.

Minister obrony Klaudia Tanner przyznała, że *Austria nie jest neutralna w konflikcie ukraińskim*⁵⁵ pod względem politycznym. Austria nie przekazuje Ukrainie broni ofensywnej oraz nie szkoli ukraińskich żołnierzy ze względu na konstytucyjne zobowiązania Austrii⁵⁶. Już w czasie trwania pełnoskalowego konfliktu państwo to dostarczyło jednak Ukrainie *nieśmiercionośny sprzęt wojskowy*, taki jak hełmy ochronne czy kamizelki kuloodporne. Udzielana pomoc ma jednak charakter humanitarny a nie wojskowy⁵⁷. Austria jako członek Unii Europejskiej uczestniczy we wspólnotowych inicjatywach pomocowych dla Ukrainy. Pieniądze przekazywane Ukrainie przez Unię Europejską na finansowanie zakupów broni oraz amunicji artyleryjskiej⁵⁸ zostały wypłacone z funduszu, który nosi nazwę „Europejski Instrument na rzecz Pokoju (EPF)”. Fundusz jest współfinansowany również przez Austrię⁵⁹. Ze względu na sposób decydowania o przeznaczaniu środków w ramach instrumentu, decyzje zapadają jednomyślnie w ramach Rady Unii Europejskiej⁶⁰. Fakt przyznania środków na rzecz pomocy militarnej dla Ukrainy mógł więc spotkać się ze sprzeciwem neutralnej Austrii, państwo to zdecydowało się jednak na poparcie instrumentu i przekazywanie w ramach niego nieśmiercionośnego sprzętu wojskowego⁶¹.

Mimo neutralnego statusu Austrii, przez terytorium tego państwa oraz jego strefę powietrzną transportowana jest broń należąca do innych państw. Przykładem może być

⁵³ OTS, *Sondersitzung des Nationalrats aus Anlass von einem Jahr Ukrainekrieg*, 24.02.2023, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20230224_OTS0163/sondersitzung-des-nationalrats-aus-anlass-von-einem-jahr-ukrainekrieg [10.04.2023].

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ T. Mayer, *Tanner: "Die Neutralität als solche ist kein Schutzschild"*, <https://www.derstandard.at/story/2000144381410/tanner-die-neutralitaet-als-solche-ist-kein-schutzschild>, [30.05.2023].

⁵⁶ N.J. Kurmayer, *Neutrality and support for Ukraine: Austria's tightrope walk*, 03.02.2023, <https://www.euractiv.com/section/politics/news/neutrality-and-support-for-ukraine-austrias-tightrope-walk/>, [17.04.2023].

⁵⁷ Wiener Zeitung, *Österreich schickte Ukraine Armeeausrüstung*, <https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/politik/oesterreich/2146418-Oesterreich-schickte-Ukraine-Armeeausruestung.html> [05.2023].

⁵⁸ Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Europejski Instrument na rzecz Pokoju*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/european-peace-facility/>, [17.04.2023]; Council of the EU, *Delivery and joint procurement of ammunition for Ukraine*, 20.03.2023, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/03/20/delivery-and-joint-procurement-of-ammunition-for-ukraine/> [17.04.2023].

⁵⁹ M. Mayerhofer, *Debatte...*

⁶⁰ PISM, *Europejski Instrument na rzecz Pokoju – nowa inicjatywa UE w dziedzinie bezpieczeństwa*, 14.09.2023, https://pism.pl/publikacje/Europejski_Instrument_na_rzecz_Pokoju__nowa_inicjatywa_UE_w_dziedzinie_bezpieczenstwa [17.04.2023].

⁶¹ Financial Times, *Arming Ukraine: how war forced the EU to rewrite defence policy*, 27.02.2023, <https://www.ft.com/content/1b762ff1-2c7f-40a1-ae9-d218c6ef6e37> [31.05.2023].

przelot włoskiego wojskowego samolotu transportowego z Pizy do Rzeszowa w marcu 2022 roku⁶². Takowy transport przez terytorium państwa neutralnego był możliwy, ponieważ miejscem docelowym nie była strefa wojenna. Bezpośredni transport broni przez terytorium Austrii na Ukrainę, terytorium państwa zaangażowanego w konflikt zbrojny, stanowiłby naruszenie artykułu drugiego V Konwencji Haskiej⁶³. Tranzyt broni przez terytorium II Republiki każdorazowo wymaga zgody i podlega nadzorowi Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Austrii. Według danych tej instytucji, od 24 lutego 2022 roku do końca kwietnia 2023 roku przez terytorium Austrii odbyło się co najmniej 75 transportów broni⁶⁴.

17 października 2022 roku, decyzją Rady Unii Europejskiej, utworzona została misja pomocy wojskowej (EUMAM Ukraine)⁶⁵. Austria poparła utworzenie misji, jednocześnie minister obrony Austrii wykluczyła możliwość, by państwo to brało w niej aktywny udział⁶⁶. W marcu 2023 roku Austria stała się także stroną porozumienia projektowego o wspólnych zamówieniach amunicji dla Ukrainy w ramach Europejskiej Agencji Obrony (EDA)⁶⁷. Inicjatywa „Collaborative Procurement of Ammunition” ma na celu wspólne zakupy pocisków artyleryjskich, z których część będzie przekazywana walczącej Ukrainie⁶⁸. Austria jednak zaangażowała się w ową inicjatywę w celu uzupełnienia własnych zapasów i nie planuje przekazywać amunicji Ukrainie, ponieważ naruszałoby to neutralny status państwa⁶⁹.

Mimo udziału w unijnych mechanizmach sankcyjnych na Rosję⁷⁰, Austria nie zawsze jest w pełni solidarna z działaniami podejmowanymi przez Wspólnotę przeciwko Rosji, czego przykładem jest zgoda na udział rosyjskich parlamentarzystów w spotkaniu

⁶² Kurier.at, *NATO liefert Waffen über österreichischen Luftraum*, <https://kurier.at/politik/inland/nato-liefert-waffen-ueber-oesterreichischen-luftraum/401933548> [01.06.2023].

⁶³ Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej.

⁶⁴ OÖNachrichten, *In einem Jahr rollten 75 Waffentransporte durch Österreich*, <https://www.nachrichten.at/politik/innenpolitik/in-einem-jahr-rollten-75-waffentransporte-durch-oesterreich;art385,3859969> [18.09.2023].

⁶⁵ Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, *Ukraina: UE uruchamia misję pomocy wojskowej*, 15.11.2022, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/11/15/ukraine-eu-launches-military-assistance-mission/> [31.05.2023].

⁶⁶ Vienna.at, *Militärische EU- Ausbildungsmission für Ukraine beschlossen*, 17.10.2022, <https://www.vienna.at/militaerische-eu-ausbildungsmission-fuer-ukraine-beschlossen/7695367> [31.05.2023].

⁶⁷ Europejska Agencja Obrony (EDA) – Agencja wspierająca realizację europejskich projektów zwiększających zdolności obronne Wspólnoty i pełni rolę forum współpracy państw Unii w tym zakresie. Więcej na temat: Unia Europejska, *Europejska Agencja Obrony (EDA)*, https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/eda_pl [31.05.2023].

⁶⁸ European Defence Agency, *EDA brings together 25 countries for Common Procurement of Ammunition*, EDA, 20.03.2023, <https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2023/03/20/eda-brings-together-18-countries-for-common-procurement-of-ammunition> [23.05.2023].

⁶⁹ Vienna.at, *EU-Beschaffung: Österreich will Munitionsbestände füllen*, 20.03.2023, <https://www.vienna.at/eu-beschaffung-oesterreich-will-munitionsbestaende-fuellen/7974604> [23.05.2023].

⁷⁰ Bundesministerium Arbeit und Wirtschaft, *Russland – Ukraine...*

Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie w Wiedniu w lutym 2023 roku. Wydanie wiz deputowanym do rosyjskiej Dumy spotkało się z krytyką innych państw Unii Europejskiej⁷¹. Minister spraw zagranicznych Austrii Alexander Schallenberg w wywiadzie dla telewizji Al Jazeera z 23 marca 2023 roku wskazał, że państwo to, ze względu na umowy zawarte z OBWE, było zobowiązane do wydania owych zezwoleń na wjazd do Austrii⁷².

Wymiana handlowa i stosunki gospodarcze Austrii z Ukrainą i Rosją

Wydarzenia z 24 lutego 2022 roku wpłynęły na stosunki gospodarcze Austrii zarówno z Ukrainą, jak i Rosją. Nie wynika to jednak z faktu austriackiej neutralności. Aktywność II Republiki na arenie międzynarodowej nie jest podporządkowana koncepcji tzw. gospodarczej neutralności, która zobowiązywałaby Austrię np. do równego traktowania stron konfliktu⁷³. Udział w sankcjach nie oznacza zerwania stosunków gospodarczych między Rosją a Austrią. W 2022 roku odnotowano wzrost dwustronnego handlu zagranicznego między tymi dwoma państwami o 53%, do wartości 10,09 mld euro w skali roku. Wzrost ten wynikał ze wzrostu wartości importu paliw kopalnych z Federacji Rosyjskiej do Republiki Austrii. Z Rosji do Austrii eksportowane są głównie surowce. W 2022 roku stanowiły one aż 93,5% całkowitego importu z Rosji⁷⁴. Choć Austria w dalszym ciągu jest państwem importerem gazu z Rosji, wartość oraz wolumen tego importu w ostatnich dwóch latach spadły. W styczniu 2024 roku obroty handlowe z Rosją spadły o 65% w porównaniu z rokiem poprzednim i wyniosły 310 mln euro⁷⁵. Austria nadal posiada obowiązującą do 2040 roku umowę na import gazu z rosyjską spółką Gazprom, która mimo zapowiedzi minister energetyki Austrii z lutego 2024 roku nadal nie została zerwana⁷⁶.

Niektóre austriackie firmy ze względu na konflikt zbrojny wywołany przez Rosję zdecydowały się na wycofanie z tego rynku. Większość austriackich spółek podjęła jednak decyzje o opuszczeniu rynku z dużym opóźnieniem. Przykładowo, jedna z najbardziej rozpoznawalnych austriackich marek D. Swarovski KG. zdecydowała się na

⁷¹ V. Gheorghe, *Austria opened the door to Russia at an OSCE meeting in Vienna. Ukraine will boycott. We must react*, 16.02.2023, <https://www.euronews.com/2023/02/16/austria-opened-the-door-to-russia-at-an-osce-meeting-in-vienna-ukraine-will-boycott-we-mus> [10.04.2023].

⁷² Al Jazeera, *Austrian FM: Russia's war in Ukraine is not 'black and white'*, 23.03.2023, <https://www.aljazeera.com/program/talk-to-al-jazeera/2023/3/25/austrian-fm-russias-war-in-ukraine-is-not-black-and-white> [15.09.2023].

⁷³ D. Popławski, *Szwajcarska polityka bezpieczeństwa*, Warszawa 2007, s. 45.

⁷⁴ WKO.at, *Aussen Wirtschaft – Wurtsegaftsbericht Russische Föderation*, <https://www.wko.at/oe/aussenwirtschaft/russische-foederation-wirtschaftsbericht.pdf> [dostęp 19.06.2024].

⁷⁵ Tamże.

⁷⁶ Rzeczpospolita, *Austria zerwie kontrakt z Gazpromem. Firmy mają kupować gaz poza Rosją*, <https://energia.wp.pl/gaz/art39822631-austria-zerwie-kontrakt-z-gazpromem-firmy-maja-kupowac-gaz-pozarosja> [19.06.2024].

opuszczenie Rosji dopiero w 2023 roku⁷⁷. Według doniesień medialnych z kwietnia 2024 roku, na terenie Rosji w dalszym ciągu aktywne jest około 35 austriackich przedsiębiorstw⁷⁸.

Ukraina jest z perspektywy Austrii ważnym partnerem handlowym. W 2021 roku II Republika importowała blisko jedną dwunastą wszystkich surowców z Ukrainy. W 2022 roku odnotowano wzrost wartości importu z Ukrainy do Austrii, na co wpływ miał fakt eksportu zboża i nasion oleistych przez terytorium Austrii. Większość, bo aż 93% austriackich przedsiębiorstw aktywnych na terytorium Ukrainy w momencie wybuchu pełnoskalowego konfliktu zdecydowała się na kontynuowanie swojej działalności na terytorium tego państwa⁷⁹.

Zakończenie

W obliczu pełnoskalowego konfliktu zbrojnego na kontynencie europejskim Austria pozostała wierna konstytucyjnej zasadzie wieczystej neutralności. Pozostając poza sojuszami wojskowymi państwo nie dostarcza walczącemu narodowi ukraińskiemu broni, a jedynie pomoc humanitarną. Choć bierze udział w europejskich przedsięwzięciach mających na celu pomoc Ukrainie, kroki podejmowane przez Austrię w ramach unijnych inicjatyw nie naruszają wiecześnie neutralnego statusu państwa. Od początku trwającego konfliktu Austria, jako państwo niebędące częścią sojuszy wojskowych zachodu, opowiada się po stronie Ukrainy, obarczając Federację Rosyjską winą za niezgodny z prawem międzynarodowym atak. Taka postawa mogła wpłynąć na niezyskanie przez II Republikę w trwającym konflikcie statusu mediatora, co mogłoby stanowić kontynuację austriackiej tradycji z lat zimnej wojny, pomimo wizyty kanclerza Nehammera w Moskwie w kwietniu 2022 roku. Bliskość konfliktu wpływa również na konieczność uzupełniania własnych zapasów broni w celu zapewnienia ochrony integralności swojego terytorium i ewentualnej konieczności obrony neutralnego statusu państwa, czemu służyć ma również planowana aktualizacja obowiązującej doktryny bezpieczeństwa państwa.

⁷⁷ Industrie Magazin, *Swarovski-Chef Nasard: "Rückzug aus Russland hatte minimale Auswirkungen"*, <https://industriemagazin.at/news/35-oesterreichische-unternehmen-sind-noch-in-russland-taetig/> [19.06.2024].

⁷⁸ Industrie Magazin, *35 österreichische Unternehmen sind noch in Russland tätig*, <https://industriemagazin.at/menschen-meinungen/swarovski-chef-nasard-rueckzug-aus-russland-hatte-minimale-auswirkungen/> [19.06.2024].

⁷⁹ WKO.at, *Ukraine und die österreichische Wirtschaft*, <https://www.wko.at/noe/medien/ukraine-und-die-oesterreichische-wirtschaft> [19.06.2024].

Bibliografia

Publikacje zwarte

- Góralczyk W., Sawicki S., *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, wydanie 18, Warszawa 2020.
Popławski D., *Austriacka polityka neutralności 1955–1995*, Warszawa 1995.
Popławski D., *Szwajcarska polityka bezpieczeństwa*, Warszawa 2007.
Senn M., *Österreichs Neutralität*, [w:] M. Senn, F. Eder, M. Kornprobst (red.), *Handbuch Außenpolitik Österreichs*, Innsbruck/Wien 2022, s. 23–46.
Sutor J., *Państwa neutralne i niezaangażowane*, Warszawa 1972.

Artykuły w czasopismach naukowych

- Kunz J.L., *Austria's Permanent Neutrality*, „The American Journal of International Law” 1956, nr 50, s. 418–425.

Źródła internetowe

- Addendum: <https://www.addendum.org/>.
Al Jazeera: <https://www.aljazeera.com/>
Augsburger Allgemeine: <https://www.augsburger-allgemeine.de/>
Bundesministerium Arbeit und Wirtschaft: <https://www.bmaw.gv.at/>.
Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten: <https://www.bmeia.gv.at/>.
Bundespräsident Alexander Van der Bellen, <https://www.bundespraesident.at/>.
Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/en/>.
Der Standard: <https://www.derstandard.at/>.
Euractiv, <https://www.euractiv.com/>.
Euronews, <https://www.euronews.com/>.
European Defence Agency: <https://eda.europa.eu/>.
Financial Times: <https://www.ft.com/>.
Industrie Magazin: <https://industriemagazin.at/>.
Kurier.at: <https://kurier.at/>.
North Atlantic Treaty Organization, <https://www.nato.int/>.
OÖNachrichten <https://www.nachrichten.at/>.
OTS.at, <https://www.ots.at/>.
Österreichischer Rundfunk, <https://orf.at/>.
Polski Instytut Spraw Międzynarodowych: <https://pism.pl/>.
Profil: <https://www.profil.at/>.
Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej: <https://www.consilium.europa.eu/pl/>.
Rzeczpospolita: <https://www.rp.pl/>.
Twitter: <https://twitter.com/>.
Vienna.at: <https://www.vienna.at/>.
Wiener Zeitung: <https://www.wienerzeitung.at/>.
WKO.at: <https://www.wko.at/noe>.